

OD REALNOG DO IMAGINATIVNOG

Piše: Vojislav Vujanović

Mensur Verlašević je slikar tihe sentencioznosti, kroz čiju se membranu prosijava ekstrat stvarnosnog, kvintesencija zbiljnog, od koje on modelira svoje forme i stvara likovno djelo sa usloženom znakovnom strukturom, ali nenametljivom i nepovodljivom za nekim istaknutim tokovima modernog slikarstva. On slika mirnim tonalitetom, blagom igrom bojenih odnosa koja se približava gotovo monohromnosti, služeći se paradigmom smeđe boje sa iznijansiranim odnosom svijetlog i blago osjenčenog, sa dahom izvjesne minulosti kao lirskim akordom u čijem se ozračju ukazuje svijet koji on oblikuje. Nema u njegovom govoru težnje sa složenom sintaksom, za naglašenim ekspresivnim odnosima, za dramatikom kroz koju bi se oslikavala filozofija modernog čovjeka sučeljenog sa brojnim izazovima kojima je cilj slomiti ga, čime bi se poremetila ravnoteža između njega i prostora koji mu je usudom određen da u njemu obitava. On traži one bojene akorde kojima bi uspio pokazati da su čovjek i prostor bliski jedno drugome i da se u mjestima dodira stvara onaj amalgam kroz koji se očituje bliskost kao okosnica smisaonosti opstojnosti i jednog i drugog.

Sve se to posvjedočuje i kroz motive kojima se njegova stvaralačka imaginacija obraća, od kojih traži onu energiju kojom će izmodelovati forme za svoj govor i za svoja poetska obzorja. U njih on unosi još jednu komponentu, komponentu vremena kojom se provjerava ustrajnost poetskog i onda kada se istroši energija egzistencijalnog kao funkcije održanja, kada se rastaču plotovi, a šarke na kapijama popuštaju. Time slikar dokazuje da je poezija u svijetu predmetnog opstojnija od onih vrijednosti kojima se oformljuje njihova funkcionalnost, njihova upotrebnost. Čak, na granici ili u potpunoj istrošenosti toga svijeta predmetnog, očuvava se ili ojačava ono poetsko. A poetsko je, pak, ono što se iz čovjeka, i njegove usredsređenosti na oblikovanje tih predmeta, u njih istočilo, ono što je bilo zatamljeno njihovom upotrebnosti, a kada ona popusti, probija se u prvi plan, zaokuplja umjetnikovu pažnju, njegova imaginacija traži u tome svoju snagu, vraća ono čovječno što je bilo utkano u taj predmet, od tog čovječnog gradi poetske akorde, slika dospijeva do svoje pune dogradnje i - krug se završava.

Takvog smo umjetnika prepoznavali u slikama Mensura Verlaševića, uspostavljali preko svega toga otvorenu komunikaciju sa njegovim djelom, voljeli ga i tražili mu odgovarajuću estetičku mjeru.

Ali kod živih stvaralačkih duhova imaginacija se nikada ne zadovoljava postignutim i ostvarenim, ona traži mogućnost za novim posvjedočenjima, za novim propitivanjima svojih tvoračkih moći, teži za osvajanjem novih likovnih formi. I Verlaševićeva se imaginacija kreće tim tokovima, ona često, čak vrlo često, biva potaknuta na takav rad nečim što se, sasvim iznenada, pojavi u vidnom polju, počinje se napajati iznenadnošću kojom je u nekom trenutku zatečena, sokovi iznenadnog ojačavaju u tom polju, počinju se izdvajati iz te magličaste i neizdiferencirane omame, poprimiti forme magičnog od kojega se više nije u stanju odbraniti. Umjetnik zastaje pred bjelinom platna ili pred papirom, ruka sama poseže za kičicom ili bilo čime što može poslužiti da se u tu bjelinu utisne neki trag, možda još uvijek bez svijesti kako će se taj trag odazvati na onaj zov koji se skoncentrirao u pokretu ruke, i, potom, počinje. Počinje ono omamljujuće u stvaralačkom aktu.

Mensur Verlašević ostavlja dojam stvaraoca koji disciplinira svoju stvaralačku maštu, racionalizira svoj postupak, ne izlaže se rizicima i prepušta se onom nepoznatom koje poziva umjetnika na stvaralačko putovanje. Možda je, u dosadašnjem radu, tako i postupao. U stvaranju novog ciklusa, koji je nazvao «Metamorfoze», on postupa upravo drugačije. Zastao je, u jednom trenutku, pred nečim što ga nikada nije ranije uzbuđivalo: u sakralnom prostoru bogomolje, džamije, primijetio je jedan detalj koji se u općoj sakralnoj atmosferi nije gotovo ni primjećivao, a toliko je pridonosio formuliranju te sakralne atmosfere - zastao je pred pandantivom, arhitektonskim elementom, stiješnjenim između dvije arhitektonske linije, elementom polukugle kojim arhitekta pravi prelaz iz kvadratične forme u formu kupole. Doslutio je ono čudesno što se tu skrivalo i - krenuo u oblikovanje tog čudesnog u likovnu formu. Počeo je od «prijepisa», da nađe osnovnu likovnu formu pandantivu u njegovoj doslovnosti. Ali ono čudesno, intuitivno doslućeno, već se tada ugrađivalo u neposredno datu formu, zahtijevajući od umjetnika da nađe onaj ekvivalent u likovnom oblikovanju koje bi mu odgovaralo. Umjetnik je osjetio da se ono ne bi moglo «uhvatiti» uljanim standardima, da se ono ne bi dalo razgraditi u pjegama ili potezima koji bi ostajali iza kičice, već u nečemu drugom, znatno dinamičnijem, začudnijem: u crtovlju, njegovom sveopćem maniru, prepletima čija magija kretanja stvara mrežu, iza koje se prozire bojeni faktor, prigušen iz toga crtovlja, upravo ona pritajena atmosfera sakralnog. Umjetnik se počeo služiti olovkama u boji i akvarelskim bojama, slika se razvijala u dva toka, mir i nemir su se susretali u zadatom prostoru, jedno drugo podržavali, nudili jedno drugom svoju snagu oblikotvornosti. Boja je oživljavala crtovlje, crtovlje je u boju utiskivalo znakovitost prostora - sakralnu duhovnost. Zajednički, pak, stvarali su ono vrhovno - umjetničko govorenje, koje se, u daljoj razradi, uzdizalo do začudnog.

To začudno je upravo usmjeravalo umjetnikovu maštu ka daljoj razradi početnog motiva. Začudno se bokorilo u umjetnikovoj imaginaciji, napinjalo svoje energije, tražilo od umjetnika da pronade one forme u kojima će ono naći svoj dom, svoje nebo, svoj kozmos. Imaginacija se u samoj sebi razuđivala, širila svoj govor, a umjetnikova je ruka taj govor prevodila u forme u kojima se očitovale sveopće suglasje između objektivnog i izmaštanog, slobode imaginativnog rada i zadatog oblika. Ali pred razigranom snagom imaginativnog, zadati oblik je popuštao. Iz njegove

Pandorine kutije su se oslobađale energije čudesnog, predmetno se rastakalo pred oslobođenom i nezaustavljivom energijom onog čudesnog do kojega je dospjela snaga umjetničkog stvaranja, pandantiv je zaboravljao sebe kao oblik i davao se novim oblikotvornostima koje je umjetnik dalje razrađivao. A umjetnik se kretao svojim magičnim magistralama i sve se više udaljavao od početnog oblika, rastvarao ga u nove oblike, elemente koji su se smještali u dimenzije odabranog prostora, oslobađali se gravitacione teže i lebdjeli u punoj svojoj slobodi. Imali su najprije određene sferične oblike da bi se neki od njih pretakali u svojevrsne iskrivljene romboidne forme i tako oblikovani tragali za međusobnim odnosima i stvarali kompozicije istinske uravnoteženosti.

U daljoj razradi neki od tih oblika počinju poprimati obrise nečega organskog ili biomorfnog, pa se tako u sliku ugrađivao novi elemenat - asocijacija, ali ne sa ciljem da se novokomponirani oblici dovode do nečeg profanog. Imaginativno i začudno ustrajno vode između sebe dijalog, i što je začudno bivalo izražajnije, imaginativno je dokučivalo sve slobodnije forme, njihovi su se međuodnosi usložnjavali, kompozicija se razvijala u široku poemu likovne razuđenosti da bi se, u završnoj fazi, počele javljati forme koje prizivaju ponešto od antropomorfnog, pa čak i moguće obrise nišana. Međutim, dokle god stizala magija stvaranja novog, njihova se punina oblikovala od osnovne poetičke zadanosti: crtovlja kao dinamičkog elementa vizualnog oživljavanja i bojenog sklada nutrine, nosioca duhovne komponente sakralnog, iz čijeg se jezgra pošlo na ovo magično putovanje.

Mensur Verlašević se nije izgubio u prostorima čiste apstrakcije, svijet predmetnog je ostao na razdaljini doživnog, ali bez uslovljavanja stvaralačke mašte da se kreće u nečemu što je unaprijed dato. Boja, slobodni ili izmaštani oblik i kompozicioni odnosi jesu dominante ovog slikarstva koje se razvija na pozadini čudesnog, koje se uspjelo osloboditi iz svoga zatvorenog oblika - pandantiva koji je i arhitekti omogućio da prijeđe iz jednog stanja oblikovanja svijeta - kvadrata, u drugi - kupolu, simbol uzvišenog.

Ovim ciklusom Mensur Verlašević je izišao iz okvira slikarstva koje je svoju izražajnost nalazilo u svijetu predmetnog i preselio se u slikarstvo zasnovano na slobodnom radu imaginacije, bez obzira što je, i ovdje, svijet predmetnog očuvan u nekom pritajenom dubinskom sloju slike. To je novina koja nas istinski nadahnjuje i ispunjava zadovoljstvom.

I pokazao je snagu crtovlja kao izražajne forme slikarstva.

Oktober, 2005.